

Валентина Ущина

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, Луцьк

Лінгвістика | Міжсуб'єктна динаміка позиціювання щодо ризику:
від індивідуального сприйняття до соціального устрою

University of Pittsburgh, Pittsburgh, PA
uval@ukr.net

Мій цьогорічний Фулбрайт – це своєрідне святкування річниці мого попереднього Фулбрайта. Двадцятирічний ювілей, так би мовити. Я знаю, що не всім щастить виграти цей чудовий грант двічі й тому дуже ціную надану можливість і дуже вдячна.

Перший раз як стипендіатка програми JFDP (Junior Faculty Development Program) я була в Оксфорді (правда, не Велика Британія, а Міссісіпі). Тоді я зі всім юнацьким запалом писала кандидатську дисертацію, активно спілкувалася не тільки з колегами-викладачами, а й зі студентами-друзями (різниця у віці між нами була мінімальна), кермувала старою Хондою, купленою у сусіда по кампусу за 600 доларів, не могла натішитися університетською бібліотекою і розповідала усім на кожному кроці, що таке Україна і де вона (у Міссісіпі 1999-2000 років народ і не чув, що таке десь €).

Цього разу я проводжу свій прекрасний, академічно насичений рік в університеті Пітсбурга (Пенсильванія) як стипендіатка програми для науковців (Fulbright Visiting Scholar Program). Це вже програма для «дорослих» вчених, які всі свої дисертації понаписували і позахищали, але й далі прагнуть розвиватися і сіяти по світу знання.

Отже, як дослідник, який, незважаючи на постструктуралістський хаос у нинішній гуманітаристиці, все ж прагне до структурації і порядку, розповідь свою я поділю на кілька взаємопов'язаних частин.

Наука.

Розпочну, власне, з того, для чого я сюди приїхала. Важко переоцінити ті можливості, що їх надає Фулбрайт для розвитку наукової думки. От ви тільки уявіть собі, що упродовж шестидев'яти місяців ви матимете можливість не заповнювати тисячі адміністративних папірців, не проводити по 4-5 пар щоденно (ця кількість жахає американських професорів. У них в семестрі максимально 1-2-3 курси, що означає 1-2-3 години аудиторних занять у тиждень!), не перевіряти контрольні. А лише повністю, з головою зануритися у наукову роботу! При цьому у вашому розпорядженні будуть такі бібліотеки, що вам захочеться плакати, коли ви вперше туди зайдете. У вас буде достатньо часу, щоб відвідувати численні лекції, колоквиуми, круглі столи, семінари, які безперервно організовуються в американських вищих учбових закладах. Ви також зможете поїхати на конференцію (та й не одну) в інші штати цієї великої країни.

Американська бібліотека заслуговує окремої уваги. Тут, у Пітсбурзі, бібліотеки – це взагалі феномен! Ендрю Карнегі, великий промисловець минулого століття, стверджував, що найгірше, що багатий чоловік може зробити зі своїми грошми по своїй смерті – це залишити їх своїм дітям. А, отже, не бажаючи вчинити зла своїм спадкоємцям, усі статки Карнегі заповів

місту – а саме: розвитку освіти, культури і науки у Пітсбурзі. Отакі бувають олігархи. Так ось, тепер у місті й околицях – 47 бібліотек!!, що працюють завдяки фондам Карнегі. У місті, яке ще 30-40 років тому вважалося промисловою клоакою (старожили розповідають, що біла сорочка ставала чорною до вечора від кіптяви металургійних комбінатів; а Оксана Забужко, яка теж свого часу була Фулбрайтером того самого університету, порівнювала Пітсбург з українським Донецьком) зараз успішно працює 7 прекрасних університетів. Усі вони престижні, а деякі (як Карнегі-Меллон, наприклад, претендують на членство у групі закладів Ivy League).

У місті є кілька концертних залів, різноманітні театри, серед яких є театр опери і балету, численні музеї. Пітсбурзький симфонічний оркестр конкурує з найкращими оркестрами світу. Тобто, якщо коротко – коли закрилися нерентабельні і екологічно-шкідливі заводи, завдяки їхнім власникам місто переорієнтувалося на освіту, молодь, культуру і новітні

технології (якщо хтось не знав, то Duolingo родом з Пітсбурга – створюється у тому ж таки Carnegie-Mellon University), а корпус університету Пітсбурга, у якому я зараз працюю, має 44 поверхи і це найвища освітня будівля світу.

Отже, повертаюся до бібліотек. Вони у США живуть, дихають, вібрують і процвітають. Якщо ви науковець, то немає такої книги, статті чи документа, який би ви не змогли там дістати. Якщо його немає у вашій бібліотеці, вам його привезуть з іншого міста, країни, континенту. Для цього існує система interlibrary loan. Тому наукова робота тут перетворюється у насолоду і приносить море позитивних емоцій. Бібліотеки заповнені людьми, але багато американців готуються до занять у кафе. Я, чесно кажучи, так і не навчилася цього робити, – можу зосередитися або в бібліотечному залі (під зеленою лампою), або в тиші власного дому. Але, напевно, у цьому щось є. Береш чашку кави, відкриваєш комп'ютер, заходиш зі своїм паролем на сайт університетської бібліотеки і вуаля! Працюй собі й попивай каву. Можливо, через годину-дві візьмеш ще одну чашку, а там і, дивись, колега заїде – можна заодно соціальне життя покращити і справи факультету обговорити. Не знаю. Це не мій формат. Але також досвід. Що стосується університетської бібліотеки, то... (фанфари!) вона працює 24/7. Саме так, – не закривається ніколи, тому деякі студенти у ній буквально живуть.

Колеги-науковці.

Наступним важливим пунктом наукового життя фулбрайтерів є спілкування з колегами, передусім із професором – академічним партнером у США.

Тут я розпочну з важливості правильно обрати наукову інституцію, до якої ви прагнете поїхати. Це 80 відсотків успіху. Що ж у цьому є найважливішим? Гарно підготовлене для вас робоче місце? Ні. Можливість ходити разом з професором на обіди-вечері-в кіно? Також ні. Шанобливе ставлення до вас як до іноземного фахівця зі статусом Фулбрайтівця? Знову ні. Хоча тут, як завжди, for whom how, але для мене найважливішим фактором успішного фулбрайтівського досвіду є ваші схожі академічні інтереси. Якщо ви займаєтеся спільною справою, якщо ваші дослідження стосуються тих самих проблем і якщо ви володієте подібним набором знань – тоді це запорука вашого успіху. І такий успіх, безперечно, можна спланувати і організувати, якщо відповідально поставитися до підготовки проєкту ще вдома.

Як ви розумієте, у мене саме так і склалося. Професор Скотт Кіслінг — давно «знайомий» мені науковець, праці якого я з задоволенням читала і неодноразово цитувала вже кілька років. Його слова навіть стали епіграфом до моєї монографії, виданої у 2015 році. У нас спільне поле наукових пристрастей, нам завжди є про що поговорити, доктор Кіслінг з радістю погоджується на всі мої пропозиції і з готовністю бере участь у всіх наших спільних проєктах, допомагаючи мені то порадою, то технічно. Враховуючи зайнятість професора (крім того, що він викладає і активно займається науковою роботою, пан Кіслінг ще є і директором факультету лінгвістики), а також любов американців до розкладів і планів, ми встановили день і годину щотижня, коли ми зустрічаємося винятково задля обговорення моїх фулбрайтівських справ. Зараз, у весняному семестрі Скотт запропонував мені вести разом з ним теоретичний семінар для аспірантів (graduate course) з курсу, який називається “Advanced Sociolinguistics: Constructing Social Meanings”. Це абсолютно новий і захопливий досвід для мене, оскільки я читаю масу класичної та новітньої вузькоспеціалізованої літератури, беру участь в обговоренні прочитаних праць щотижня на тригодинних заняттях, в результаті чого з’являються нові ідеї і переосмислюються старі.

Фулбрайт — це необмежені й часом неочікувані можливості. Наприклад, за рекомендацією професора Кіслінга до мене звернулися з редакційної колегиї престижного наукового часопису з соціолінгвістики з проханням написати рецензію на книгу “Choosing a Mother Tongue: The Politics of Language and Identity in Ukraine”, написану новозеландською соціолінгвісткою Корін Сілз і видану в Великобританії, після чого мені запропонували стати їхнім постійним рецензентом.

Тут потрібно зазначити, що в університеті Пітсбурга є цілий факультет лінгвістики. Саме так і називається. Це означає, що це дає можливість постійно перебувати в оточенні одnodумців. Хіба це не розкіш? Крім того, на факультеті працює постійно діючий лінгвістичний колоквиум — два рази в місяць перед усіма викладачами, студентами, аспірантами виступає хтось із запрошених лінгвістів або хтось із своїх професорів з науковою доповіддю. Це дозволяє усім залишатися в чудовій науковій формі й знайомитися з найширшим діапазоном досліджень у споріднених галузях знань. Такий виступ, до речі, чекає і мене 6 березня (keep my fingers crossed).

А ще я є активним учасником групи SMILE (Social Meaning in Language) — неофіційного товариства соціолінгвістів, що збирається щотижнево для того, аби обговорювати лінгвістичні новинки. Усі читають якусь працю і потім ми всі разом її «розбираємо на деталі». Одна з наших зустрічей була присвячена моїй статті, опублікованій в журналі *Discourse and Society*. Що можу сказати? Було приємно, цікаво і страшно.

Соціальне життя і дозвілля.

Ця частинка перебування фулбрайтерів у США в усіх складається по-різному. Хтось знаходить друзів у колі української діаспори і занурюється з головою в життя «наших в Америці», хтось знаходить друзів серед американців і стає частиною місцевого товариства. Так склалося, що обидва мої фулбрайтівські періоди позначені моєю цілковитою «американізацією».

Усі мої друзі та колеги — американці й, відповідно, той вільний час, що є, я проводжу в контексті американського життя і побуту, вносячи свій посильний (і дуже інтенсивний) вклад у їхні знання і уявлення про Україну.

Я переконана, що ті американці, які зі мною спілкуються, ніколи не зневажатимуть Україну, як державу, знаючи, що вона не є частиною інших держав, має свою мову, культуру, літературу, сучасну хорошу музику, компетентних науковців і прагне приєднатися до цивілізованої світової демократії.

Після відвіданого мною у грудні 2019 року фулбрайтівського семінару Fulbright Visiting Scholar Enrichment Seminar, що проводився в місті Лексингтон (штат Кентуккі), і після триденного спілкування з науковцями з 88!! країн, ми разом із декількома колегами (представниці різних академічних сфер з п'яти країн світу – з Канади, Нової Зеландії, Франції, Італії та України) створили міжнародну громадську організацію під егідою Фулбрайтівського кола випускників – **"Fulbrighters for Women's Rights"** (наші цілі коротко описані тут: *"Nowadays in the world, there is still a very large disparity in Women's rights. Issues such as ending violence against women, women's access to education, salary equity, access to legal abortion and birth control, and many others, are burning challenges worldwide. Our international Fulbright network, our academic expertise in various fields*

combined with our eagerness to change the world for the better, our belonging to different national, linguistic, social and gender communities allows us to become a powerful instrument for arousing international awareness of the multiple inequality problems and promoting women rights globally").

Цікавинкою мого дозвілля в Пітсбурзі став університетський український клуб. Цікавою ця громада є тому, що у ній майже немає українців (якщо точніше, то я – одна-єдина). Дехто, правда, є нащадком українців, що емігрували до США, але таких небагато (3-4 людини), а в основному – це студенти і викладачі, яких тим чи іншим чином цікавить Україна, її історія,

мова, культура, сучасний розвиток. Моє спілкування з клубом розпочалося з лекції, яку мене запросили прочитати, і продовжилося на цілий рік. Моя присутність на зібраннях вносить певну автентичність, оскільки я завжди маю якісь коментарі «очевидця», незважаючи яку тему обговорюють.

Пітсбург – це місто, в якому людині не вистачає ні часу, ні енергії, щоб відвідати усі концерти, вистави, музеї, виставки. З Пітсбургом міг би посперечатися хіба що Нью Йорк. Тому розклад наших субот і неділь складений задовго наперед.

Побут і сім'я.

Ця частина моєї розповіді могла б зайняти багато сторінок тексту, але намагатимуся бути максимально лаконічною.

У моєму фулбрайтівському вояжі разом зі мною двоє дітей – донька (16) та син (11). З одного боку, це дещо ускладнило процес налагодження побутових умов нашого тут перебування (уявіть собі, що мені треба було приїхати в чужу країну, чуже місто з двома дітьми, і відразу десь покласти їх спати після майже добового перебування в аеропортах). Але ми успішно впоралися з усіма викликами і я з радістю поділюся досвідом з тими, кому це буде цікаво. Зараз ми мешкаємо у квартирі, яка називається one-bedroom apartment, але за українськими мірками фактично є 3-кімнатною квартирою – спальня (два вікна), вітальня (три вікна) та їдальня (два вікна).

Діти ходять до двох різних шкіл – middle and high. Навчаються добре і з задоволенням. Несуть своє українство з любов'ю і гордістю по світах. Знають, що вони теж мають певну фулбрайтівську місію, але це у них не викликає жодних труднощів, оскільки це є частиною

їхньої природи. Протягом цих півроку, що ми в Америці, мені вдалося показати дітям Вашингтон, Нью Йорк, Чикаґо та Орlando. І ще (що особливо важливо) вдалося показати, що таке розмаїття (diversity) рас, релігій, уподобань, гендерів, що насправді означає «толерантність» і «політкоректність», і як це – be nice, бути добрим і терпимим до інших. Вони побачили, що не можна прогулювати школу, не можна списувати, а плаґіат – це найсправжнісінька крадіжка. У їхній руках – наше майбутнє, і я глибоко переконана, що цей досвід змінив їхні уявлення про світ на краще, що дозволить їм принести ці зміни в Україну.

Пітсбург,
Лютий 2020

